

DONATA MITAITĖ

Meteoro nušviesti

Solveiga Daugirdaitė, *Švystelėjo kaip meteoras: 1965-ieji su Simone de Beauvoir ir Jeanu Pauliu Sartre'u*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2015, 271 p., ISBN 978-609-425-154-2

Lietuvių kultūroje ne kartą bandyta braižyti sąlygiškus chronologinius sovietinės sistemos kitimo grafikus, kuriuose 1965-ieji – viena iš galimų bent laikino sistemos susilpnėjimo ir jo nulemtos kultūros atsigavimo ribų. Be kita ko, 1965 m. vasarą Lietuvoje savaitę viešėjo prancūzų intelektualai: Jeanas Paulis Sartre'as ir Simona de Beauvoir. Būtent jų vizito įvairiopoms refleksijoms skirta naujoji Solveigos Daugirdaitės monografija. Pratarmėje autorė preciziškai nubraižo svarbiausias būsimo tyrinėjimo linijas, paaiškina, kodėl ir kaip susidomėjo šia tema ir kodėl šiuo metu ji tebėra svarbi („posovietinis“ laikotarpis su „sovietiniu“ susijęs ne tik bendra žodžio šaknimi, bet ir turiniu“; p. 13). Beje, kalbėdama apie 1965-uosius, Daugirdaitė visur rašo „Tarybų Sąjunga“, „TSRS“, „tarybinis“ ir pan., nuosekliai laikydama to įvardijimo, kuris egzistavo, kai vyko jos aptariamas vizitas.

Mykolas Sluckis, vienas iš Daugirdaitės cituojamų vizito liudininkų, apie tą savaitę rašė: „Ji švystelėjo kaip meteoras, apie kurį dar ilgai kalbėta vis paspėliojant, kas tai buvo“ (p. 11). Kaip žinome, meteoro šviesa – nežemiška, taigi, praėjus penkiasdešimčiai metų po švystelėjimo, monografijos autorė iš visų pusių apžiūri, ką „meteoras“ apšvietė: perverčia to meto spaudą, pasišneka su dar tebegyvenančiais vizito liudininkais, pasižvalgo į viešnagės apmąstymui svarbius kultūros kontekstus, į visokiausius Sartre'o ir Beauvoir paminėjimus Lietuvoje, pabando net suregistruoti, kur ir kam Sartre'as ar abu svečiai paliko įrašą albume ar tiesiog parašė autografą, čia pat pastebėdama: „neabejotina, kad tai ne viskas“ (p. 30). Be abejo, vienas iš svarstomų klausimų – kodėl prancūzų vizitas buvo suvoktas kaip toks nežemiškai stebuklingas. Monografijos autorei svarbu, kaip tą vizitą suvokė lietuviai ir ko tikėjosi, kodėl prancūzai atvažiavo būtent į Lietuvą, ką jų vizitas reiškė ar galėjo reikšti sovietinei propagandai, juk būtent 1965 m. buvo minimas Lietuvos inkorporavimo į Tarybų Sąjungą 25-metis. Knygos pabaigoje kaip „didžiausia šio prancūzų apsilankymo prasmė“ įvardijama tai, kad

„Lietuvos, okupuotos mažos šalies, intelektualams ši viešnage teikė pasididžiavimo savimi ir vilties, kad mūsų kultūra gali būti įdomi kitiems“ (p. 245).

Aprėpdama labai platų su vizitu susijusių temų spektrą, Daugirdaitė primena, kad Lietuvoje pirmasis Sartre'o kūrinys, Juozo Keliuočio versta novelė „Siena“, išspausdintas 1939 m. *Naujojoje Romuvoje*, o 1965 m. spalio mėn. *Pergalėje* publikacija tik pakartota, paanalizuoja kitų Sartre'o kūrinių bei idėjų kelią į Lietuvą, užsimena, ką egzistencializmas reiškė XX a. 7-ojo dešimtmečio lietuvių menininkams. Čia remiamasi ne tik rašytojų, bet ir skulptoriaus Vlodo Vildžiūno, fotografo Algimanto Sutkaus prisiminimais. Monografijoje nemažai rašoma ir apie politines Sartre'o pažiūras (jis „mokėjo flirtuoti su tarybinio režimu, antraip nebūtų galėjęs kartkartėmis grįžti į TSRS. Užbėgant už akių, dera pasakyti, kad netrukus jis tapo *persona non grata*, nes pasirodė demonstracijoje įsisegęs ženklelį su Mao atvaizdu. 1968 m., pasmerkę Prahos pavasario sutriuškinimą, Sartre'as ir Beauvoir galutinai tapo TSRS priešais“; p. 50), komplikotus juodviejų su Beauvoir tarpusavio santykius. Apgailestaujant primenama, kad „Beauvoir knygos Lietuvoje pasirodė tik po 1990-ųjų“ (p. 59). Daugirdaitė – viena žymiausių šiuolaikinėje lietuvių literatūrologijoje feministinio požiūrio šalininkių, todėl suprantamas prisipažinimas, kad žymiųjų prancūzų vizito tema ji susidomėjo, kai, rengdama pranešimą Beauvoir 100-mečio konferencijai, atkreipė dėmesį, kad lietuviai, rašę apie garbiuosius svečius, Beauvoir teskyrė labai mažai dėmesio, nors teisingai rašyti jos pavardę per penkerius metus jau buvo išmokę. 1960 m. *Pergalės* žurnalo 12 numeryje pirmą kartą sovietinėje Lietuvoje minint Beauvoir, ji buvo virtusi „Simonu de Boviariu“. Tačiau moterų situaciją išmananti monografijos autorė įsitikinusi, kad pokyčiai, įvykę Lietuvoje nuo to laiko, nebuvo kardinalūs ir andainykštis sartrocentrizmas niekur nedingo: „ir dabar Lietuvoje dėmesio centre veikiausiai atsidurtų Sartre'as, nors daliai žmonių jau svarbesnė (bent ne mažiau įdomi, išmintinga, verta būti išgirsta) atrodytų Beauvoir.“ (p.10).

Monografijoje gana daug pasakojama apie tai, kaip nevienodai Lietuvos žurnalistai pristatinėjo abu svečius, skaičiuojami paminėjimai ir epitetai: „*Literatūroje ir mene* sakoma, kad „[p]raėjusį sekmadienį į Vilnių atvyko žinomas prancūzų filosofas, dramaturgas, romanistas ir novelistas‘ Sartre'as ir ‚žinoma rašytoja‘ Beauvoir (4 epitetai ir 1)“ (p. 36). Suprantama, kad Daugirdaitei pagrįstai apmaudu, jog Beauvoir veikalai, Europoje tuo metu labai svarbūs, Lietuvoje buvo dar nežinomi, tačiau monografijos autorė pripažįsta, kad ir pačios Beauvoir

santykis su Sartre'u buvo sunkus ir šiuolaikinio feminizmo požiūriu turbūt ne visai teisingas:

Beauvoir Sartre'o pranašumą pripažino be išlygų, todėl vėliau buvo kritikuojama. Po Beauvoir mirties ir ligi šiol feministės stebisi daug kuo: kodėl ji taip gynė ryšį su Sartre'u kaip svarbiausią? Kodėl toleravo savim patenkinto donžuanų elgesį ir dažnai mačistines pažiūras? Sartre'as buvo jos bilietas į Paryžiaus intelektualų gyvenimą, be to, ryšys su juo atstojo kitus santykių modelius (buvo jam ir globojanti „mamytė“, ir bendražygė). Bendrų namų neturėjimą Beauvoir laikė jų santykių originalumo ženklu (p. 212)

Panašu, kad ir feminizmo skatinamas moteriškas solidarumas jai nebuvo būdingas: „Kitoms protingoms moterims Beauvoir neįtūtė sentimentų, net jeigu tai buvo jai statusu prilygstančios“ (p. 212). Šiandienos susidomėjime privačių anų metų svečių gyvenimu Daugirdaitė įžiūri paradoksą, teigdama, kad šiuo atveju vėl aktualus darosi sovietmečio klausimas: „ar geriau, kad faktas visai neminimas (pavyzdžiui, emigrantų literatūra ar pokario partizanų kovos), ar kad minimas iškreipiant, sutrivialinant ar kaip kitaip paniekinant?“ (p.47) Garbiųjų svečių Sartre'o ir Beauvoir Daugirdaitė tikrai neidealizuoja, tačiau apie jų silpnybes, elgesio ar pažiūrų nevienprasmiskumą, kaip mokslinėje monografijoje dera, pasakoma ramia konstatuojamąja intonacija.

Lietuvių rašytojų, žurnalistų tuometiniai pasisakymai ir vėliau rašyti memuarai apie Sartre'o ir Beauvoir vizitą į Lietuvą aptariami labai kruopščiai ir smulkmeniškai. Monografijos autorė supranta ir monografijoje kelis kartus primena, kad lietuviai bendravo su garbiais prancūzais budrios KGB akies ganomi ir tai puikiai žinodami. Be abejo, visi žaidė savus žaidimus: ir sovietinė valdžia, ir rašytojai, ir KGB.

Žiūrint iš penkiasdešimties metų atstumo, gerai matyti prieš pusę šimto metų uždaroje visuomenėje ir nuolatinėje seklių akivaizdoje gyvenusių žmonių iliuzijos, silpnybės, išsilavinimo spragos, kompleksai. Monografijoje cituojamas toks Sluckio atsiminimų fragmentas: „Prof. K. Korsakas paklausė, kaip Prancūzijoje žiūrima į tai, kad rašytojų knygos, net pažangiųjų, pilnos seksualinių scenų. Ar tai nieko nešokiruoja?“ (p. 109). Beje, visiškai bėspalve kalba ir beveik beprasmišiais, nes iš bendrybių sulipdytais sakiniais tose senų laikraščių citatose prabyla ir prancūzai. Autorė komentuoja: „Kiek cituojamuose Sartre'o ir Beauvoir

žodžiuose yra jų pačių, nebesužinosime. Dažniausiai tai mediniai tarybinės spaudos sakiniai, banalūs klausimai ir paviršutiniški atsakymai, nuasmeninta kalba.“ (p. 25), be to, kaip primenama, svečiai kalbėjo prancūziškai, o su jais keliavusi vertėja Lena Zonina jų pasisakymus vertė į rusų kalbą. Tai, kas pasirodė laikraščiuose, buvo jau vertėjos perteiktos kalbos vertimas į lietuvių kalbą. Vis dėlto kartais pro vertimų užtvaras prasimuša skirtingi svečių tekstai, antai pokalbio Rašytojų sąjungoje aprašyme, išspausdintame *Literatūroje ir mene*:

Sartre atsakymai, net perėję per vertimo į dvi kalbas ir tarybinės žurnalistikos filtrą, neretai sąmojingi; be to, jis nesistengia pateikti vieno požiūrio („Kaip nevienodi menininkai, taip nevienoda publika“ – atsakymas apie Picasso vertinimus.) Šiame straipsnyje-interviu Beauvoir atsako tik į vieną klausimą – apie moterų padėtį prancūzų kultūroje:

Pagal tradiciją Prancūzija seniai garsi savo moterimis rašytojomis. Paskutiniaisiais metais nemaža moterų atėjo į dailę, kiną, yra nemaža talentingų moterų – kino režisierių. Apskritai moterys vaidina vis didesnę vaidmenį visuomeniniame, kultūriname gyvenime. Tačiau yra dar daug neišspręstų klausimų, siekiant palengvinti moters padėtį ir darbą. (p.35–36)

Beauvoir kalba biuroktarizuota, taip galėtų atsakinėti ir kokia sovietinė „visuomenės veikėja“. Tačiau monografijos autorė gana gausiai cituoja Beauvoir prisiminimų knygos *Viską apsvarsčius* Lietuvai skirtus puslapius, kurie visai kitokie:

Vilnius buvo ganėtinai įdomus miestas: kelios gražios gatvės, vaizdingi kiemai, sena, sudėtingos, bet harmoningos architektūros bažnyčia iš plytų; toliau nuo centro stovėjo baroko stiliaus bažnyčia, papuošta begale skulptūrų viduje: tai buvo augalai, gyvūnai, žmonės, kuriuose buvo galima atpažinti tipiškus lietuvių valstiečių bruožus. (p.228–229)

Nereikėtų Beauvoir prisiminimuose ieškoti detalaus, tikslaus Vilniaus aprašymo. Čia užfiksuota tai, kas jai asmeniškai įsiminė, o ne ką ir kaip rašo literatūra turistams. Monografijoje pateiktos prisiminimų citatos liudija, kad jų autorė neblogai suprato realią Pabaltijo respublikų situaciją, jos kalbos frazės laisvai tekančios, žvilgsnis kibus:

Vieną rytą, nusileidę į gan elegantišką viešbučio vestibulį, nustebome pamatę, kad jis pilnas valstiečių moterų, ryšinčių skareles. Tuo tarpu valgomasis buvo pilnas amerikiečių. Lietuvoje, kaip ir Estijoje, dėl panašių priežasčių „užsienio lietuviai“ išsyk pastebimi; jie į čia gali atvykti gana laisvai. Traukinys ką tik atvyko į Vilnių, ir emigrantų šeimos sugužėjo į viešbutį su jais susitikti. Tarp vietinių lietuvių, iš kurių daugelis buvo kolūkiečiai, ir paprastais drabužiais vilkinčių emigrantų buvo įdomus kontrastas; mes pasišnekėjome su kai kuriais iš pastarųjų: didžioji dalis jų priklausė vargingiausiems amerikiečių visuomenės sluoksniams ir jos neapkentė. (p. 165).

Daugirdaitė patikslina, kad čia kalbama ne apie pokarinės emigracijos atstovus, o apie ankstesnius, darbininkus ir jų palikuonis. Tačiau vis dėlto manyčiau, kad bespalvių sovietinių laikraščių citatų ir refleksijų apie garsiąją savaitę, visokeriopų svečių pasisakymų ar įrašų ištraukų monografijoje šiek tiek per daug. Jų perviršis kelia abejones, ar toks smulkmeniškas registravimas, kas ką ir kaip prieš penkiasdešimt metų pasakė apie garsius svečius, nerodo būtent nesikeičiančio, gal tik vos vos modifikuojamo mūsų provincializmo.

Daugiausia, sakytume, netgi neproporcingai daug, kritiško dėmesio tenka Justinui Marcinkevičiui, kuris esė knygoje *Dienoraštise be datų* (1981m.) yra parašęs komentarą apie savo vizitą į Paryžių 1967 m., susitikimą su Sartre'u ir Beauvoir. Monografijoje šios temos pradžia – kelionei į Paryžių skirtoje poeto užrašų knygelėje. Pasakojimą apie ją autorė pradeda įžanga, informuojančia apie didelius atradimus:

Marcinkevičiaus kelionės į Prancūziją užrašų knygelės (1967 m. lapkritis), išspausdintos jau poetui mirus, turinys susitikimo su Sartre'u istoriją grąžina kitu rakursu. Ji leidžia palyginti du tos pačios istorijos pasakojimo variantus, ir matyti, kaip poetas savo nuovylį, abejones, užfiksuotas privačiuose užrašuose, viešumai perrašo pakeitęs akcentus ir paversdamas ryžtinga deklaracija. Tai vienas iš pavyzdžių, kaip rašytojas kūrė savo viešąją personą, užtikrinusią jam tautos vedlio vaidmenį, kurio stigo vėlyvojo sovietmečio visuomenei, ieškančiai autoritetų. Ši publikacija atskleidė kiek kitokį siužetą, pasakojimo tonaciją ir, svarbiausia, paties poeto laikyseną, charakterio bruožus. (p. 67)

Truputį keista, kad reikalaujama asmenybės monolitiškumo, tekstų, priklausančių skirtingiems žanrams (visiškai privačių įrašų užrašų knygelėje ir knygos

fragmento), sutapimo. Tačiau blogiau, kad Marcinkevičiaus įrašus užrašų knygutėje Daugirdaitė vertina mokslinei monografijai nelabai derančiu kategorišku, sarkastišku tonu: į Paryžių „važiuojama tarsi į tremtį, per prievartą [...]. Jokio užsidegimo – nei kitus pamatyti, ne pačiam pasirodyti“ (p. 68), „Užsisklendęs savo kiaušte, pro išorinį spindesį, atrodytų, neižvelgia egzistencinių tragedijų, skausmo, nevilčių, kurios lydi žmogų bet kurioje šalyje; pagaliau nepastebi čia pat egzistuojančio vargo, kuris paliko neišdildomą įspūdį Salomėjai Nėriai“ (p. 72). Toliau kaip tinkamas santykio su Paryžiumi pavyzdys cituojamas Nėries eilėraštis „Tik dvidešimtį sū“. Marcinkevičių Daugirdaitė apibara ir už užrašų knygutėje įrašytą kasdienį Lietuvoje likusių žmonos ir dukterų ilgėsį. Ir recenzuojamoje monografijoje, ir kituose savo darbuose Daugirdaitė pasižymi kaip atidi tekstų skaitytoja. Tačiau užtenka žvilgtelėti į išspausdintą Marcinkevičiaus užrašų knygutę, kad suprastum, jog šiuo atveju neteisingas ne tik kalbėjimo tonas. Poeto užrašų knygelėje viskas gerokai kitaip, nei monografijos autorė rašo. Ir savo jau seną Marcinkevičius reflektuoja nuo pat buvimo Paryžiuje pradžios („Iš kur tas gyvenimo džiaugsmas, tas gyvas betarpiškumas, kuris gaubia kiekvieną namą, mašiną, žmogų? Kokie mes sukaustyti ir nevikrūs! Matyt, visa tai įgyjama per ištusis šimtmečius, gyvenant atvirai ir tiesiai“¹), vis fiksuodamas prancūzų aristokratišką auklėjimą, aukštosios kultūros tradiciją. Ir gėrėtis jis moka („Impresionistų muziejus, Oranžerėja su Klodo Mone ‚vandens‘ panoramomis. Niekas taip nejutė šviesos, kaip K. Mone. Jeigu dievas pasakė ‚tebūna šviesa‘, tai Mone padarė daugiau – jis išanalizavo šviesą spalvomis“²), ir „egzistuojantį vargą“ mato: „Vitrinų blizgesys, mašinos, žmonės... Keista, bet visame šiame pertekliuj aš jaučiu nelaimingą, vienišą, pasimetusį žmogų. Ką galima pasiūlyti jam vietoj viso šito (tiksliau pasakius – prie viso šito)?“³ O mylėti savo šeimą labiau net už Paryžių – šventa tarybinio ir netarybinio žmogaus teisė. Manychiau, kad šiuo atveju subtiliai tyrinėtojai koją pakišo išankstinis noras dalyvauti Marcinkevičiaus „byloje“; palaikant „pažangiąją“ („demistifikatorių“) pusę, todėl ne bandoma suprasti, ką ir kodėl poetas rašė, o tiesiog ieškoma „kompromato“. Įrašai užrašų knygelėje ir tekstas *Dienoraštyje be datų* iš tiesų nėra identiški, bet skiriasi ir pats tų įrašų žanras. Be jokios abejonės, *Dienoraštyje be datų* Marcinkevičius, kaip ir bet kas kitas, rašantis knygą, skaitytojų sąmonėje formuoja ir savo įvaizdį.

1 Justino Marcinkevičiaus užrašų knygelė, *Santara*, 2015, pavasaris, p. 62.

2 *Ibid.*, p. 70.

3 *Ibid.*, p. 63.

Tačiau galbūt ir kalbant apie Marcinkevičių galima prisiminti monografijoje cituojamus Sartre'o žodžius: „Žmogus yra ne toks, kokį jis save suvokia, bet toks, kokiu jis norėtų būti, ir kaip jis suvokia save jau pradėjęs egzistuoti ir parodo valią po šio siekio egzistuoti; jis yra tik tuo, kuo jis pats save padaro“ (p. 91), o ne vien sarkastiškai skaityti jam, jau mirusiam, pamokymus dėl to, kad nėra žvalus optimistas, kad užrašų knygelėje pernelyg dažnai mini namuose likusias „tris savo moteris“ ir panašiai.

Daugirdaitės darbas pačia geriausia prasme tarpdisciplininis, atskleidžiantis plataus požiūrio į kultūros faktą prasmę. Ji geba intriguojamai analizuoti literatūrą (geras pavyzdys būtų Eduardo Mieželaičio eilėraščio „Medžio grimasos“, kuriame Sartre'as pavadintas snobu, analizė arba tai, kaip rašoma apie Jurgio Kunčino apsakymą „Kelneris, aptarnavęs Sartrą: Jokūbo Švarco pasakojimas“), nepamiršta kitokių meno kūrinių: knygoje kalbama ir apie Eriko Varno bei Augustino Savicko piešinius, spausdinama Varno sukurto Sartre'o skulptūrinio portreto nuotrauka. Atskira ir ypatinga tema – fotografijos, kurios irgi profesionaliai aptariamoms. Monografijoje spausdinamos ir Sutkaus, ir kitų autorių nuotraukos. Knygos šriftas, mažas formatas bent kiek silpnesnio regėjimo skaitytojui ir šiaip kelia problemų, o didelio meistro nuotraukų, kurioms įžiūrėti beveik reikia lupos, ypač gaila. Beje, Sutkaus pavyzdys rodo, kad ir tada ne visi lietuvių menininkai buvo provincialūs ir įdomūs tik patys sau. Jauno talentingo fotografo darbai, per tarpininkus perduoti Sartre'ui, gyveno savo gyvenimą, ir prieš vėją Nidos smėlynuose einančio filosofo nuotrauka, apie kurią monografijoje daug rašoma, buvo priskirta garsiajam prancūzui Henri Cartier-Bressonui, vėliau Sutkus turėjo įrodinėti savo autorystę (p. 194–195). Visas monografijos tekstas nepaprastai tankus, pagrindinėje jo dalyje ir gausiose, išsamiose išnašose Daugirdaitė skaitytoją supažindina su daugybe galbūt ne tiesiogiai su prancūzų vizitu susijusių, bet labai įdomių dalykų. Foninių, atrodytų, temų knygoje daug. Jos rodo platų autorės akiratį, pasakojimas tikrai intriguoja, sužinome, pavyzdžiui, apie tvarką sovietmečio restoranuose (p. 37), apie šv. Jurgio („Žoržo“) viešbutį, kuriame, tada pavadintame „Vilnius“, svečiai gyveno (p. 41), apie Brodskio ryšius su Lietuva (p. 155), be kita ko, ir apie Philipą Bonoskį, kairiųjų pažiūrų lietuvių kilmės amerikiečių rašytoją, pirmosios emigrantų kartos vaiką, kurio tikroji pavardė Baranauskas. Bonoskis, pažadėjęs Mieželaičiui rinkti medžiagą knygai apie Lietuvą, tuo metu viešėjo Lietuvoje ir buvo tarp svečius iš Prancūzijos pasitinkančiųjų. Tai, kaip recenzuojamoje monografijoje pristatoma

Bonoskio knyga, yra būdingas daugybę informacijos nedideliame tekste sukau-
piančio, energingo, dažnai kiek ironiško Daugirdaitės rašymo pavyzdys:

Nežiūrint šios jautrios asmeniškios dedikacijos ir itin poetiško Vilniaus aprašymo, neseniai panaudoto leidinyje šalia gražiausių tekstų apie šį miestą, publicistikos kny-
gą apie Tarybų Lietuvos klestėjimą ir šviesias socialistinio Vietnamo perspektyvas tarybinis skaitytojas turėjo iškart atpažinti kaip propagandinę lektūrą, juoba kad ją išleido „Mintis“, leidusi visų pirma Vladimiro Lenino raštus. (p. 161–162)

Tačiau pasakyti žurnalistiškai šmaikščiai ir įsimenančiai – nebūtinai pasa-
kyti visą tiesą. Tais pačiais 1971 metais, kai lietuviškai buvo išleista čia minima
Bonoskio knyga, „Mintis“ iš tiesų išleido vieną Lenino knygą, apybraižą *Impe-
rializmas, kaip aukščiausioji kapitalizmo stadija*, bet, kaip liudija Nacionalinės
bibliotekos katalogas, be jos, dar ir beveik pusantro šimto kitokių, pradedant
Lietuvos entomologų darbai, baigiant akademinės *Lietuvių kalbos gramatikos* 3
tomu. Visiems žinoma, kad „Minties“ leidyklos, kaip ir bet kurios sovietinio lai-
ko kultūros įstaigos, veikla buvo dvilypė: galima akcentuoti tik Lenino apybraižą
arba irgi tais metais išleistą Leonido Brežnevo straipsnių rinkinį, o galima –
tik Akademinę gramatiką ar 1971 m. pradėtą leisti *Lietuvos istorijos metraščių*.
Ko gero, vienpusiški akcentai nelabai dera moksliniame tekste, nors net garsių,
siekiančių aprėpti labai platų kompleksinio tyrimo lauką autorių darbuose jų
pasitaiko; matyt, žiūrint iš paukščio skrydžio, tiesiog nebespėjama visų faktų ir
faktelių patikrinti.

Skaitant monografiją, kartais kyla mintis, kad joje bet koks viešas ir ne-
viešas žodis interpretuojamas itin rimtai; atsiranda „kultūrinių skirtumų“ tarp
tarsi ir nelabai nutolusių žmonių kartų. Cituojamieji monografijoje dar nepiešė
linksmų ar elegišku šypsenėlių, kaip socialiniuose tinkluose ar laiškuose daro-
ma dabar, savo tekstų reikšmių pustomiuose leido susivokti pačiam skaitytojui.
Monografijoje kiekvienas įrašas dienoraštyje, kiekvienas vykęs ar ne visai vykęs
pajuokavimas traktuojami labai rimtai. Nemanau, kad Marcinkevičius buvo toks
naivus, jog iš tikrųjų būtų manęs, kad Sartre’as žino ar gali paaiškinti absoliučiai
viską; Vytauto Kubiliaus akis, žibančias nuo tramdomo juoko, rašant ar sakant
kasdienybę praskaidrinančias ir ką nors paironizuojančias hiperboles, dar pris-
mena visi jį pažinoję (turiu galvoje cituojamą dienoraščio įrašą: „Venclova kalba
su ašaromis balse, kad pas jį Sartras neužėjo. O Korsakas kartu nusifotografavo

ir švyti – dabar galima duoti į panteoną“, p. 129). Būčiau kur kas atlaidesnė ir Eduardui Mieželaičiui, žvilgtelėjusiam į perinčią balandę ir pajuokavusiam apie moteris. Juokai ir anekdotai iš tiesų yra paremti stereotipais – tokia jų prigimtis. Manau, kad teisus Sergejus Averincevas, teigiantis: „Seniai pastebėta, kad vyras ir moteris, kurie tikrai myli vienas kitą ir kuriems gera kartu, randa neišsenkančias humoro versmes iš to, kad jis – vyras, o ji – moteris. Tos pačios versmės duotos ir etninėms žmonių skirtybėms. Tik pykčio psichologija ir ideologija – mirtinai rimta.“⁴ Ne visai išlaikydama mokslinei recenzijai derančią rimtį, drįsčiau paklausti, ar galima Beauvoir vadinti „feminizmo motina“ (p. 115), jei ji pati motinystę suvokė kaip moters įkalinimą? Ar korektiška filosofei palankią metaforą paremti tuo kalėjimą nusakančiu žodžiu? Bet tai, aišku, juokai, piešiu įsivaizduotiną šypsenėlę.

Monografijoje Daugirdaitė įvairiais aspektais išanalizavo vieną vizitą ir vieną Lietuvos kultūros gyvenimo savaitę, kurioje kaip vandens lašė sugebėjo pamatyti atspindėtą daugybę svarbių tiek praėjusio laiko, tiek dabarties problemų. O kiekviename parašytame tekste išsiduodame ir mes, jį rašę ar rašiusios.

4 Sergej Averincev, „Kada ranka nesusigniauš į kumštį“, *Metai*, 2015, Nr. 8–9, p. 132.